

قوس زندگی

پیشه‌وری

جمشید پورسمعیل نیازی

www.ketab.ir

انتشارات آرمان لبخ نو

تیریز - ۱۳۹۵

www.ketab.ir

- سرشناسه : پوراسمعیل نیازی، جمشید، ۱۳۵۳ -
- عنوان و نام پدیدآور : قوس زندگی پیشه‌وری / پژوهش و تالیف جمشید پوراسمعیل نیازی.
- مشخصات نشر : تبریز: آرمان نسل نو، ۱۳۹۵.
- مشخصات ظاهری : ۳۰۴ ص.: مصور؛ ۲۱/۵×۱۴/۵ س.م.
- شابک : 978-600-96544-3-7
- وضعیت فهرست نویسی : قیا
- موضوع : پیشه‌وری، جعفر، ۱۲۷۲ - ۱۳۲۶.
- موضوع : فرقه دموکرات آذربایجان
- موضوع : Ferqeh Democrat Azarbayjan
- موضوع : ایران - تاریخ - پهلوی، ۱۳۲۰ - ۱۳۵۷ - جنبش‌ها و قیام‌ها
- موضوع : Iran -- History -- Pahlavi, 1941 - 1978 -- *Protest movements
- رده بندی کنگره : ۱۳۹۵ پ۹پ/۵۳۴/۵ DSR
- رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۲۲۰۹۲
- شماره کتابشناسی ملی : ۴۲۷۶۳۲۸

قوس زنگی پشه‌وری

جمشید پور انجیل نیاز

انتشارات آرمین نسل نو

تبریز - چهارراه بهشتی (منصور) - ط زیرزمین بلاک
همراه: ۹۱۴ ۷۷۷۷ ۴۶۶

Np_nashr@yahoo.com

www.ann-pub.com

تایپ، طراحی و صفحه‌آرایی	:	فرشید
نوبت چاپ	:	اول - ۱۳۹۵
اندازه و تعداد صفحه	:	رقعی ۳۰۴ ص
چاپ و صحافی	:	اعظم - نوبل
تیواژ	:	۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۶۵۴۴-۳-۷	-	ISBN: 978-600-96544-3-7

قیمت: ۲۰۰/۰۰۰ ریال

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای مؤلف محفوظ و هر گونه کپی برداری ممنوع می‌باشد.

۹	مقدمه
---	-------

فصل نخست: نگاهی به اوضاع اقتصادی و اجتماعی دوره‌ی قاجار

۱۳	اوضاع اقتصادی مردم در دوره‌ی قاجار
۱۵	ویژگی‌های اقتصاد ایران در عصر قاجاریه:
۱۵	۱- کوتاه مدت بودن اقتصاد سیاسی ایران
۱۶	۲- تعارض ساختار ایران، لام ایلی و نظام مشروطه
۱۷	۳- فقدان مؤلفه‌های اساسی اجتماعات شهری در ایران
۱۸	۴- ناامنی عمومی، به‌ویژه در ارتباط با تجارت و کسبه
۲۲	روند انعقاد قرارداد گمرکی
۲۳	تحلیل و بررسی پی‌آمدهای قراردادهای سیاسی ایران و روس
۲۶	چرا خوانین و مالکان به رعیت سخت می‌گرفتند

فصل دوم: مهاجرت و دلایلی آن

۳۱	قفقاز و مهاجران ایرانی
۳۱	جمعیت
۳۲	ساختار اجتماعی
۳۴	اشتغال
۳۵	علل مهاجرت
۳۶	اهمیت سیاسی و اجتماعی
۳۶	اوضاع ایرانیان مهاجر در شوروی

فصل سوم: ایران و انقلاب بلشویکی

۴۱	ایران و انقلاب بلشویکی
۴۴	مسائل مکتبی
۵۲	آغاز پیاده کردن نظریه‌های کمونیستی در ایران
۵۷	مناظره‌های کمونیستی در ایران

فصل چهارم: شکل‌گیری احزاب و سازمان‌ها

۶۱	حزب سوسیالیست ایران کارگری روسیه
۶۲	بلشویک‌ها و منشورک
۶۹	سازمان همت
۷۲	حزب عدالت
۷۶	فرقه‌ی اجتماعیون عامیون
۷۸	حزب دموکرات
۸۵	کمیته‌ی بین الطلوعین
۸۵	کمیته‌ی انقلاب
۸۶	انجمن مجاهدین
۸۶	فرقه‌ی مجاهدین انزلی

فصل پنجم: دوران کودکی تا مهاجرت

۸۹	دوران کودکی تا مهاجرت
۹۲	زمینه‌ی مهاجرت به قفقاز

فصل ششم: نخستین بارقه‌ها

۱۰۱	ادامه‌ی تحصیل
-----	---------------------

۱۰۶	 فعالیّت تشکیلاتی
۱۱۰	 آغاز دوران روزنامه‌نگاری
۱۱۲	 اختلاف نظر با حزب مساوات

فصل هفتم آغاز دوران فعالیّت حرفه‌ای

۱۲۱	 فعالیت در حزب عدالت
۱۲۲	 تولّد فرزاده
۱۴۲	 حزب عدالت و نهضت جنگل
۱۵۰	 تأسیس حزب کمونیست ایران و کنگره‌ی آن
۱۵۵	 حضور در کنگره‌ی حل شرق
۱۶۰	 چپ‌روی‌های نخستین و شکست نهضت جنگل

فصل هشتم: از اقامت در روسیه تا آزادی از زندان

۱۶۹	 حزب کمونیست ایران و حکومت رضاشاه
۱۷۳	 اقامت در مسکو و باکو
۱۷۶	 انتشار روزنامه‌ی حقیقت
۱۷۶	 فراز و فرود زندگی مشترک
۱۸۲	 داریوش
۱۸۶	 تحصیل در کوتو
۱۹۱	 شرکت در کنگره‌ی دوم حزب کمونیست ایران
۱۹۴	 مراجعت به ایران پس از برگزاری کنگره‌ی دوم
۱۹۶	 آغاز دوران محاق
۱۹۹	 پیشه‌وری چگونه لو رفت؟
۲۰۱	 آیا پیشه‌وری سلام الله جاوید را لو داد؟
۲۰۳	 حزب کمونیست ایران و تقی ارانی

فصل نهم: آغازی نو

۲۰۵	 اشغال ایران توسط روس و انگلیس
۲۰۷	 حزب توده
۲۰۸	 دست‌آوردی اطلاعات ارتش شوروی در تأسیس و شکل دادن حزب توده
۲۲۱	 حمایت آذربایجان
۲۲۵	 حضور و کناره‌گیری از حزب توده
۲۲۷	 مرگ رضا شاه مغلطه یا جنجال
۲۳۱	 فعالیت ای پیش
۲۳۵	 جبهه‌ی آزادی و سوغات
۲۳۷	 حزب دمکرات (جمعیت عامه‌ی ایران)

فصل دهم: پیش برده

۲۴۱	 مجلس شورای ملی و انتخابات دورانی چهاردهم
۲۴۸	 از ورود به میدان انتخابات تا رد اعتبارنامه
۲۶۰	 اختلاف با آرداشس آوانسیان
۲۶۵	 نمایه
۲۸۵	 فهرست منابع
۲۹۵	 تصاویر

پیش‌تر در کتاب «قوس زندگی صمد بهرنگی» وعده‌ی نشر کتاب حاضر را داده بودم اما بنا به دلایل متعددی کار به تعویق افتاد و به درازا کشید. اینک این کتاب را به انجام رسانیده و به پیشگاه علاقمندان تقدیم می‌کنم. پیش از ورود به اصل متن توضیحاتی لازم و ضروری می‌نمود که ارائه می‌گردد:

۱- با این کتاب تنکیک زندگی‌نامه‌ی پیشه‌وری از فرقه‌ی دمکرات آذربایجان امکان‌پذیر نبود اما نگارنده تلاش بسیاری نمود تا این کتاب فقط به زندگی پیشه‌وری منحصر شود. بنا بر این محور مباحث این کتاب بر آن خاص پیشه‌وری تکیه دارد و اگر به موارد دیگری پرداخته شده، در این کتابی توضیحات برای درک بهتر مطلب بوده است.

۲- در خصوص فرقه‌ی دمکرات آذربایجان کتاب دیگری تحت عنوان «گونه‌های سرخ؛ جستاری در تاریخچه‌ی فرقه‌ی دمکرات آذربایجان» در دست تألیف است که در آینده‌ای نزدیک آن را نیز به پیشگاه علاقمندان تقدیم خواهم نمود. در کتاب فوق‌الذکر رهیافتی نو از بسترهای شکل‌گیری فرقه‌ی دمکرات آذربایجان ارائه گردیده است.

۳- از الزامات کار پژوهش محور، استفاده از منابع متعدد و مستند است لذا اکثر منابع مورد استفاده در این کتاب، مورد وثوق بوده و در دست‌رس عام و خاص قرار دارد. معدود منابعی نیز وجود دارند که یا به واسطه‌ی قدمت نشر و عدم بازنشر آنها، زمینه‌ی

حضور فیزیکی این کتب در بازار کم‌تر شده و یا منابعی خارجی بوده‌اند که هنوز در داخل کشور منتشر نشده‌اند. امید که این منابع نیز در آینده‌ای نزدیک به زیور نشر آراسته شوند تا از یک سو موجبات دست‌رسی آسان عموم به آن‌ها فراهم گردد و هم بر غنای فرهنگ و تاریخ این سرزمین افزوده گردد.

۴- پیشه‌وری میراث‌دار و تابع تفکرات کمونیستی بوده است. او در برهه‌ای به دنیا آمده و نشو و نما یافته و فعالیت نموده است که محبت حکومت مارکسیست - لنینیستی در دنیا شکل گرفت. بنا بر این لازمه‌ی ورود به زندگی‌نامه‌ی او، پیش آگاهی مختصری از تاریخ این ایام می‌باشد. لذا در فصول نخست به صورت کلی به توضیح باره‌ی آن می‌پردازم. اثر گذار در ذهن و اندیشه‌ی وی پرداخته می‌شود هر چند ده جز و مختصر باشد.

۵- نظرات و گرایش‌های شخه و پژوهش‌گر در این کتاب دخیل نبوده است. هر گونه داوری را بر عهده‌ی خوانندگان نهاده‌ام تا رسم امانت‌داری را به جا آورم. سیر محرابی کتاب بر مبنای مستندات مطروحه بوده و این خواننده است که پس از پایان کار مطالعه، به تعمق نشسته و نتیجه‌گیری خواهد نمود. این بدان معنا نیست که هرج و مرج و پراکنده‌گویی بر نوشتار حاکم است؛ بل، نگارنده از خط سیر روایی تاریخ و شرح مآرخ سردسته و مطالب کتاب را در توالی موضوعات مطروحه، به وادای نشسته است.

۶- یکی از بزرگ‌ترین دغدغه‌های فکری پژوهش‌گر این کتاب، بازیچه قرار گرفتن تاریخ و شخصیت‌های تاریخ‌ساز کشور ما بوده است. بر همین اساس روندی را در این سلسله پژوهش‌ها در پیش گرفته‌ام تا هر شخصیت را در جایگاه تاریخی خویش مطرح نمایم

و از اعوجاج سیمای اشخاص در بازی‌های سیاسی به دور بوده‌ام. چنانچه در کتاب «قوس زندگی صمد بهرنگی» نیز به همین نَمط گام برداشته‌ام. هدف، تثبیت اشخاص در جایگاه فکری، تاریخی و سیاسی خویش است نه مصادره به میل در بازی‌های سیاسی امروزم.

این مسئله نیز از جمله مسائل دامن‌گیر تاریخ‌نگاری سرزمین ماست. هر فرد و جریانی برحسب سلیقه‌ی شخصی یا سیاسی خویش سعی دارد تاریخ و شخصیت‌های تاریخی را در کلیشه و قالب مکتب و مشرب فکری - سیاسی خویش بگنجانند. حال آن که تاریخ - شخصیت‌های سازنده و بازی‌گر آن را بایستی در ظرف انصاف و بی‌طرفی خویش به بررسی نشست نه با حُب و بغض‌ها و سلب و اسباب‌های منافع امروزی جریان‌ها و بازی‌های سیاسی.

با توجه به موارد فوق‌الذکر، نتوانسته به فراست درمی‌یابد که کار پژوهش‌گر تا چه اندازه سخت و دشوار بوده است. از سویی بایستی مواظب لغزش‌های احتمالی می‌بود و از سویی دیگر خود را در بوت‌های نقد دیگران قرار می‌داد به گونه‌ای که در پژوهش‌های قبلی نیز پیش می‌رفت.

در کتاب «قوس زندگی صمد بهرنگی» که پژوهش‌گر تکیه بر مستندات بود که اُس و اساس این مستندات را کتاب «بهرنگی» تشکیل می‌داد اما با توجه به این که جریان‌ات موج‌سوار سعی در ساده و سوءاستفاده از نام و یاد صمد بهرنگی داشتند، رویارویی با مستندات موجود را برنناخته، بر ضد منافع و اغراض شخصی خویش دیده، پای را از دایره‌ی نزاکت بیرون نهادند. هر چند که عرض خود بردند اما این تفلاها نشان از عمق فاجعه داشت. تاریخ و شخصیت‌های تاریخی این سرزمین بازپچه‌ی دست افرادی گردیده است که برای اثبات نظریات بی‌اساس خویش، دست

به تحریف همان تاریخی می‌زنند که روزگاری نه‌چندان دور، خود نیز در ساختن آن قدم می‌زدند و قلم می‌فرسودند.

با چنین روندی، دور نیست که تاریخ معاصر ما ملغمه‌ای از کژگویی و ژاژخایی گردد. بر همین اساس نگارنده‌ی این سطور وظیفه‌ی خویش دانسته است در حد توان و بضاعت علمی خود، مانع از تحریف و سادع از صادره‌های نشأت گرفته از بازی‌های سیاسی گردد.

نمونه‌ی دیگری از این روند را در چاپ متن تصحیحی «حیدربابایه سلام» مهران شاهد بودیم. فاش‌گویی نگارنده در پیش‌گفتار کتاب فوق‌الذکر بر پشت‌دن تحریفاتی که در متن کتاب «حیدر بابایه سلام» به دست مدعیان پادشاهت زبان‌مادری به انجام رسیده بود، به مذاق جاعلان و به یغما برندگان فرهنگ و تاریخ این سرزمین خوش نیامد و قدم از جاده‌ی انصاف بیرون گذاشت. در مسیر ژاژخایی نهادند. اما استقبال کم‌نظیر مردم آگاه و فرهنگ دوست از کتاب «قوس زندگی صمد بهرنگی» و «حیدربابایه سلام» نشان داد که علی‌رغم تلاش‌های این کوتاه‌فکران، پژوهش‌های نگارنده مورد توجه واقع گردیده است. ملاک این داوری نیز فروش بیش از ۸۰٪ مجلدات هر دو کتاب در دو-سه ماهه‌ی نخستین پس از نشر بوده است.

نگارنده، این استقبال مردم از کتاب‌هایش را به‌حال یک گرفته و به مصداق «مستمع صاحب سخن را بر سر ذوق آورد»، تیرری مضامینی در وجود خویش احساس نمود تا با جدیت و تلاشی وافر، سایر آثار قلمی خویش را نیز به پیشگاه مردم فهیم این سرزمین ارائه نماید. باشد که این تلاش‌های شبانه‌روزی نگارنده گامی باشد در راستای ادای دین به تاریخ و فرهنگ سرزمینش.